

ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล

การประกอบธุรกิจลักษณะเป็นห้างหุ้นส่วนนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจตกลงกันจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลก็ได้ (ตามมาตรา 1064) ดังนั้นการจดทะเบียนห้างของตนเองหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันทุกคน

หากเป็นการรวมตัวกันโดยไม่จดทะเบียนจะมีสถานะเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ซึ่งห้างนี้จะไม่มีตัวตนแยกต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน

แต่หากห้างหุ้นส่วนนั้นจดทะเบียนจะมีสถานะเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ที่เรียกว่า “นิติบุคคล” โดยมีตัวตนขึ้นมาโดยผลของกฎหมายแยกต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน

เนื่องจากห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญชนิดหนึ่ง ดังนั้นในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงต้องนำบทบัญญัติในเรื่องห้างหุ้นส่วนสามัญมาใช้กับห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลด้วย

1

การจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนสามัญ

การจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนสามัญมีวิธีการเช่นเดียวกับการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด ต้องนำบทบัญญัติในมาตรา 1014 – 1024 มาใช้กับห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลด้วย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดวิธีการขอจดทะเบียนไว้ดังนี้ คือ

1. ต้องยื่นคำขอจดทะเบียน ณ หอทะเบียนสำหรับตำบลที่สำนักงานใหญ่ของห้างหุ้นส่วนตั้งอยู่ (มาตรา 1016)
2. ต้องเสียค่าธรรมเนียมตามกฎหมายข้อบังคับซึ่งเสนาบดีเจ้ากระทรวงตั้งไว้ (มาตรา 1018)
3. คำขอจดทะเบียนต้องมีรายการครบถ้วน และไม่ขัดกฎหมาย และต้องแนบเอกสารแก่เจ้าพนักงานให้ครบถ้วน (มาตรา 1019)
4. ต้องมีรายการในคำขอจดทะเบียน (มาตรา 1064) ดังนี้

- ก. ชื่อห้างหุ้นส่วน
- ข. วัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วน
- ค. ที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่และสาขาทั้งปวง
- ง. ชื่อและที่สำนักกับทั้งอาชีวะของผู้เป็นหุ้นส่วนทุก ๆ คน ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดมีชื่อยี่ห้อ ก็ให้ลงทะเบียนทั้งชื่อและยี่ห้อด้วย
- จ. ชื่อหุ้นส่วนผู้จัดการ ในเมื่อได้แต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการแต่เพียงบางคน
- ฉ. ถ้ามีข้อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนผู้จัดการประการใดให้ลงไว้ด้วย
- ช. ตราซึ่งใช้เป็นสำคัญของห้างหุ้นส่วน

ข้อความ หรือรายการอื่น ๆ ที่คู่สัญญาเห็นสมควรที่จะให้ประชาชนทั่วไปทราบด้วยก็ได้

การลงทะเบียนนั้น ต้องลงลายมือชื่อของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน และต้องประทับตราของห้างหุ้นส่วนนั้นด้วย

● **ชื่อห้างหุ้นส่วน** เรื่องการใช้ชื่อเป็นชื่อห้างหุ้นส่วนนั้น ก็มีหลักเกณฑ์กำหนดว่า เช่น

- ต้องเป็นชื่อที่ไม่เหมือนหรือคล้ายกับชื่อของห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทอื่นจนอาจทำให้เกิดการเข้าใจผิดได้
- ต้องไม่มีหรือใช้พระนามของพระเจ้าแผ่นดิน พระมหากษัตริย์ รัชทายาทหรือพระบรมวงศานุวงศ์โดยไม่ได้รับพระบรมราชานุญาตมาเป็นชื่อห้างหุ้นส่วน
- ต้องไม่มีหรือใช้ชื่อส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรระหว่างประเทศ โดยไม่ได้รับอนุญาต

ตามพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ พ.ศ. 2499 ยังกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 3 เพิ่มเติมว่า

“ในกรณีใช้ชื่อในดวงตรา ป้ายชื่อ หนังสือบอกกล่าวป่าวร้อง จดหมาย ใบแจ้งความ หรือเอกสารอย่างอื่นเกี่ยวกับธุรกิจของห้างหุ้นส่วน ถ้าเป็นภาษาไทยต้องใช้คำว่า “ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล” ประกอบชื่อด้วย ถ้าใช้เป็นภาษาต่างประเทศก็ต้องใช้คำซึ่งมีความหมายว่า “ห้างหุ้นส่วน

สามัญนิติบุคคล” ประกอบด้วย มิฉะนั้นเป็นความผิดมีโทษปรับไม่เกิน 50,000 บาทและปรับอีกไม่เกินวันละ 500 บาท จนกว่าจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง”

วัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล

คือ ลักษณะของกิจการหรือขอบเขตการดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วนตามความตกลงกันของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลาย การที่กฎหมายกำหนดให้ต้องระบุวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนก็เพื่อประกาศให้บุคคลทั่วไป หรือบุคคลภายนอกได้รู้หรือสามารถขอตรวจสอบดูได้ว่าห้างหุ้นส่วนที่ไปจดทะเบียนนี้ดำเนินกิจการอะไร หรือค้าขายอะไรได้บ้าง หากจะเปรียบเทียบให้ชัดเจนวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนก็เปรียบเสมือนขอบเขตความสามารถของบุคคลธรรมดา

คำพิพากษาฎีกาที่ 2357/2520 บริษัทจำกัดจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายในต่างประเทศ ไม่ต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย ก็ประกอบกิจการพาณิชย์ได้ภายในขอบวัตถุประสงค์ที่ได้จดทะเบียนพาณิชย์ไว้ต่อสำนักงานกลางทะเบียนพาณิชย์เช่นเดียวกับนิติบุคคลตามกฎหมายไทย

คำพิพากษาฎีกาที่ 3612/2535 วัตถุประสงค์ของโจทก์ระบุว่าจะประกอบกิจการค้าวัสดุก่อสร้าง อุปกรณ์และเครื่องมือช่างทุกประเภท เครื่องมือทาสี เครื่องมือตกแต่งอาคารทุกชนิด ดังนี้คำว่า วัตถุประสงค์เรื่องการค้า หมายถึงการดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้ หาได้หมายความว่าจำกัดอยู่เฉพาะแต่การขายเท่านั้นไม่ ดังนั้นการที่โจทก์ให้เช่าแผ่นเหล็กกันดินอันเป็นเครื่องมือใช้ในการก่อสร้างเพื่อเป็นการหารายได้วิธีหนึ่ง อยู่ในวัตถุประสงค์ของโจทก์

คำพิพากษาฎีกาที่ 3388/2531 การซื้อลดเช็คกับการให้กู้ยืมเงินเป็นนิติกรรมคนละประเภท มีกฎหมายรองรับในเรื่องรูปแบบและผลประโยชน์ผิดแผกแตกต่างกัน ดังนั้นการที่บริษัทโจทก์มีวัตถุประสงค์ให้กู้ยืมเงินจึงไม่อาจฟังได้ว่าการซื้อลดเช็คอยู่ในขอบวัตถุประสงค์ของโจทก์ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ฟังไม่ได้ว่าอยู่ในวัตถุประสงค์ก็ยกฟ้องไปด้วยไม่มีอำนาจฟ้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ 3166/2529 สภาอากาศไทยซึ่งเป็นนิติบุคคลมีผู้ใจบุญกุศลเขียนพินัยกรรมยกมรดกให้ตกให้แก่สภาอากาศไทย สภาอากาศไทยก็มาร้องศาลขอเป็นผู้จัดการมรดก ทายาทก็มาคัดค้านว่า ทำไมไม่ยกให้ทายาท ไปให้สภาอากาศไทยและมีประเด็นข้อหนึ่งว่า สภาอากาศไทยไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะจัดการมรดก ปัญหาก็มีประเด็นต้องวินิจฉัย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า นิติบุคคลย่อมมีสิทธิหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่นั้นจะเป็นการเฉพาะตัว สิทธิและหน้าที่

ผู้จัดการมรดกโดยสภาพไม่ใช่สิทธิหน้าที่ที่จะพึงเป็นได้เฉพาะแต่เพียงบุคคลธรรมดาเท่านั้น การจัดการมรดกรายนี้ไม่ขัดกับวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดในข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งของ สภากาชาดไทยผู้ร้อง คดีนี้เจ้ามรดกยกมรดกให้แก่สภากาชาดไทยตามพินัยกรรม ผู้ร้องจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียในพินัยกรรมเป็นทายาท ย่อมกระทำการได้โดยแสดงความประสงค์ให้ปรากฏผ่านผู้แทน นิติบุคคลตามมาตรา 75 ผู้ร้องไม่อยู่ในฐานะต้องห้ามเป็นผู้จัดการมรดกตามมาตรา 1718 คือ ไม่เป็นบุคคลวิกลจริต ไม่ไร้ความสามารถ ไม่เคยถูกศาลสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลาย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า สภากาชาดไทยร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกได้

แต่การกำหนดวัตถุประสงค์ของห้าง ก็ต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดประการหนึ่ง คือ วัตถุประสงค์ของห้างต้องไม่เป็นวัตถุประสงค์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน มิเช่นนั้น การตั้งห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลจะเป็นโมฆะ

ที่ตั้งสำนักงานใหญ่และสาขา เพื่อให้รู้ว่าห้างหุ้นส่วนนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ที่ไหน เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปและทางราชการในการติดต่อธุรกิจ และรวมถึงการฟ้องร้องดำเนินคดีซึ่งต้องพิจารณาว่าห้างหุ้นส่วนนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจศาลใด

4

มาตรา 68 และมาตรา 69 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดเอาไว้ว่า ภูมิลำเนาของนิติบุคคลได้แก่ ถิ่นสำนักงานแห่งใหญ่ตั้งอยู่ และให้ถือว่าที่สาขานั้นตั้งอยู่เป็นภูมิลำเนาในกิจการอันทำ ณ ที่สาขานั้นด้วย

**• ชื่อและที่สำนักกับทั้งอาชีพะของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน
ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งมีชื่อ
ก็ให้ลงทะเบียนทั้งชื่อและชื่อด้วย**

เหตุที่กฎหมายกำหนดให้แสดงชื่อเท็จจริงในส่วนนี้ก็เพราะ แม้ว่าห้างหุ้นส่วนของเราจะเป็นนิติบุคคลก็ตาม แต่ความเป็นบุคคลของห้างหุ้นส่วนนั้นถูกตั้งหรือสมมุติขึ้นโดยผลของกฎหมาย แต่ความน่าเชื่อถือของห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้น ๆ ยังคงขึ้นอยู่กับตัวผู้ถือหุ้นเป็นสำคัญ ดังนั้นการกำหนดให้แสดงชื่อเท็จจริงส่วนนี้ไว้ในการจดทะเบียนจะทำให้ประชาชนทั่วไปทราบว่ามีผู้ถือหุ้นเป็นใครบ้าง มีฐานะมั่นคงหรือไม่ ประวัติที่ผ่านมา มีความสุจริตน่าเชื่อถือเพียงใด หรือมีความเชี่ยวชาญและชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันในวงการนั้น ๆ หรือไม่ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของบุคคลภายนอก

กรณีผู้เป็นหุ้นส่วนบางรายอาจเป็นนิติบุคคลแห่งหนึ่งซึ่งมีชื่อถือหุ้นของตนเองและมาลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนแห่งนี้ในฐานะผู้เป็นหุ้นส่วน ดังนั้นก็ต้องระบุลงไปในรายการจดทะเบียนด้วย

• ชื่อหุ้นส่วนผู้จัดการ เมื่อห้างหุ้นส่วนมีฐานะเป็นนิติบุคคลแล้ว การแสดงออกซึ่งเจตนาประการใดๆ ของห้างหุ้นส่วนจะต้องกระทำผ่านผู้แทนของห้างหุ้นส่วน หรือผู้จัดการห้างหุ้นส่วนนั่นเอง เมื่อมีการกำหนด หรือแต่งตั้งผู้จัดการห้างหุ้นส่วนแล้ว ต้องระบุชื่อไว้ในคำขอจดทะเบียนนิติบุคคล

คำพิพากษาฎีกาที่ 1620/2508 นิติบุคคลเป็นบุคคลสมมุติ ดำเนินการเองไม่ได้ ต้องผ่านผู้แทนคนหนึ่งหรือหลายคนตามที่กฎหมายบังคับไว้ในตราสารจัดตั้ง ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 70 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

คำพิพากษาฎีกาที่ 5986/2539 จำเลยเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด ตามหลักทั่วไปเมื่อผู้จัดการทั่วไปไม่อยู่ รองผู้จัดการทั่วไปก็ลงชื่อแทนได้ การที่รองผู้จัดการทั่วไปลงชื่อในเอกสารในขณะที่ผู้จัดการทั่วไปไปต่างประเทศนั้น ถือว่ามีการลงชื่อแทนนิติบุคคลแล้ว

มาตรา 1064/1 หุ้่นสวนผู้จัดการคนใดในทางหุ้่นสวนจดทะเบียนจะลาออกจากตำแหน่ง ให้ยื่นใบลาออกต่อหุ้่นสวนผู้จัดการอื่นคนหนึ่งคนใด การลาออกมีผลนับแต่วันที่ใบลาออกไปถึงหุ้่นสวนผู้จัดการอื่นนั้น ในกรณีที่ทางหุ้่นสวนจดทะเบียนมีหุ้่นสวนผู้จัดการคนเดียว ให้หุ้่นสวนผู้จัดการที่จะลาออกจากตำแหน่งแจ้งหนังสือให้ผู้เป็นหุ้่นสวนคนหนึ่งคนใดทราบเพื่อนัดประชุมและพิจารณาตั้งผู้จัดการคนใหม่ พร้อมกับแนบใบลาออกไปด้วย การลาออกมีผลนับแต่วันที่ใบลาออกไปถึงหุ้่นสวนผู้นั้น หุ้่นสวนผู้จัดการซึ่งลาออกตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองจะแจ้งการลาออกของตนในภายหลังโดยทราบด้วยก็ได้¹

มาตรา 1064/2 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหุ้่นสวนผู้จัดการ ให้ทางหุ้่นสวนจดทะเบียนนำความไปจดทะเบียนภายในสิบวันนับแต่วันที่มีการเปลี่ยนแปลง²

¹ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2549 มาตรา 3

² แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2549 มาตรา 3

• **ข้อจำกัดอำนาจของหุ้นส่วนผู้จัดการ** ในการแต่งตั้งหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างให้ทำการแทนห้างซึ่งเป็นนิติบุคคล แต่อำนาจหน้าที่ของผู้จัดการแต่ละห้างหุ้นส่วนอาจไม่เท่ากัน อำนาจของผู้จัดการห้างมีเพียงไร และมีข้อจำกัดอำนาจอะไรบ้าง ต้องประกาศให้บุคคลทั่วไปทราบ เพราะมีเซ่นนั้นบุคคลภายนอกเขาไม่ทราบว่าผู้จัดการคนนี้มีอำนาจแค่ไหน จะทำนิติกรรมสัญญาต่าง ๆ ร่วมด้วย คู่กรณีก็ไม่มั่นใจว่ามีอำนาจหรือไม่ บกพร่องเรื่องความสามารถหรือไม่ นิติกรรมสัญญานั้นจะผูกพันระหว่างคู่สัญญาหรือไม่ ทำให้การประกอบธุรกิจเกิดความเสียหายโดยไม่จำเป็นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 830/2534 ข้อพิพาทตามสิทธิเรียกร้องที่ทำสัญญาออมความกันเป็นเรื่องระหว่างโจทก์กับห้างจำเลยที่ 1 ซึ่งมีจำเลยที่ 2 เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการทำการแทนห้าง และไม่ปรากฏว่าข้อจำกัดอำนาจหุ้นส่วนผู้จัดการ จำเลยที่ 2 ลงชื่อแทนห้างในสัญญาออมความได้

• **ตราซึ่งใช้เป็นสำคัญของห้างหุ้นส่วน** ในการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนนั้น จะกำหนดให้มีตราประทับประจำของห้างด้วยหรือไม่ก็แล้วแต่กรณี ตราประทับของห้างก็จะเป็นประโยชน์ในการลงนามผูกพันห้างของผู้จัดการที่มักจะกำหนดให้ประทับตราห้างร่วมด้วย เช่น ในการลงนามทำสัญญาซื้อขายสินค้ากับบุคคลภายนอก หรือการส่งจ่ายเช็คชำระหนี้ให้บุคคลภายนอก การทำหนังสือมอบอำนาจของห้างให้บุคคลใด ๆ เป็นการเฉพาะ และยังเป็น การประชาสัมพันธ์ห้างอีกทางหนึ่ง

ตราประทับที่ระบุในคำขอจดทะเบียน กับตราประทับที่ใช้ในการประกอบธุรกิจจริง ต้องเป็นตราประทับชนิดเดียวกัน หมายความว่า ทั้งขนาดของตรา ข้อความ รูปแบบ ภาพ ตำแหน่งทั้งหมดต้องเหมือนกับตราที่จดทะเบียนไว้แล้ว มิเช่นนั้นอาจมีปัญหากว่าการใช้ตราประทับที่ผิดจากที่จดทะเบียน เท่ากับเป็นการไม่ประทับตราห้างเลย อาจกระทบต่อสัญญาที่ตกลงทำกับบุคคลภายนอกได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4991/2536 บริษัทจำเลยที่ 1 ยื่นคำขอจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงดวงตราสำคัญของจำเลยที่ 1 ที่ประทับให้ผูกพันไว้แล้วต่อนายทะเบียน ก่อนหน้าที่จะมีการยื่นขอจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงก็มีการประทับตราสำคัญดวงใหม่ที่ยังไม่ได้จดทะเบียนโดยจำเลยที่ 2 ก็ลงชื่อประทับตราใหม่ไว้ในเช็ค หลังจากนั้นจึงจะไปยื่นขอจดทะเบียนตรา ธนาคารตามเช็คก็ปฏิเสธการจ่ายเงิน ระบุในใบคืนเช็คว่าในลายมือชื่อตัวอย่างที่ให้ไว้เป็นเงื่อนไขการส่งจ่ายเงินรายนี้ไม่ต้องมีตราประทับ ศาลฎีกาวินิจฉัยข้อเท็จจริงว่า แสดงว่าเป็นเช็คส่วนตัวของจำเลยที่ 2 เพราะบัญชีนี้

ข้อเท็จจริงได้ความยุติว่าเป็นบัญชีส่วนตัวของกรรมการผู้จัดการ แต่กรรมการผู้จัดการเอาไปส่งจ่ายลงนามและก็ไปประทับตราใหม่ที่ยังไม่ได้จดทะเบียนไว้ มีประเด็นต่อผู้เห็นว่าทางโจทก์ฟ้องก็ต้องการจะให้บริษัทนิติบุคคลเข้ามาร่วมรับผิดชอบ คือจะให้รับผิดชอบทั้งคู่ ทั้งนิติบุคคลและผู้จัดการตามตัวเงิน ศาลฎีกาวินิจฉัยเรื่องตราบนี้ไว้ว่า เมื่อได้ความว่าเป็นเช็คส่วนตัว ตราก็ยังไม่ได้จดทะเบียนจึงยังไม่ผูกพันนิติบุคคล

ปัญหาว่าหากเกิดกรณีตราประทับยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ หรือไม่ได้ประทับตราสำคัญอันถือเป็น การผิดเงื่อนไข จะมีผลให้นิติกรรมสัญญา นั้น ๆ หรือการกระทำนั้น ๆ ไม่ผูกพันนิติบุคคลเสมอไปหรือไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 1309/2515 สัญญาไม่ประทับตราบริษัท แต่บริษัทยอมรับเอาผลงานจึงต้องผูกพันตามสัญญา ศาลฎีกาว่าเมื่อรู้ว่ามีสัญญาแล้วไม่หักท้วง ทั้งยังรับเอาผลงานของสัญญาต่อมาจะปฏิเสธว่าไม่ได้ประทับตราอย่างนี้เป็นการใช้สิทธิไม่สุจริต เมื่อรับประโยชน์แล้วก็ต้องผูกพันตามสัญญา

คำพิพากษาฎีกาที่ 1309/2515 กรรมการผู้จัดการของบริษัทจำกัดลงนามในสัญญาจ้างแรงงาน โจทก์ในฐานะที่กรรมการเป็นผู้แทนบริษัทโดยมิได้ประทับตราของบริษัท แม้ว่าตามข้อบังคับของบริษัท กรรมการผู้จัดการลงลายมือชื่อในสัญญาต้องประทับตราสำคัญของบริษัทด้วยจึงจะผูกพันบริษัท แต่เมื่อปรากฏว่าบริษัทได้ยอมรับเอาผลงานที่โจทก์ทำให้ จนมีการชำระค่าจ้างกันเรียบร้อยไปงวดหนึ่งแล้ว บริษัทจะต้องผูกพันและรับผิดชอบตามสัญญาชำระหนี้ในส่วนที่เหลือ

คำพิพากษาฎีกาที่ 2885/2532 ตราสำคัญของบริษัทโจทก์ที่ประทับในหนังสือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีมีรูปร่างลักษณะเหมือนกับตราสำคัญซึ่งได้จดทะเบียนไว้ต่อนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทแม้จะมีขนาดเล็กกว่า แต่ก็เป็นตราที่โจทก์ใช้ในกิจการทั่ว ๆ ไปเป็นประจำและไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ ทั้งกรรมการผู้มีอำนาจของโจทก์ก็ยืนยันว่าเป็นผู้มอบอำนาจให้ฟ้องคดีการมอบอำนาจให้ฟ้องคดีของโจทก์จึงชอบแล้ว

•รายการอื่น ๆ

บรรดาข้อความ เงื่อนไข หรือความตกลงใด ๆ ระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกัน และประสงค์จะระบุให้บุคคลภายนอกทราบก็ให้จดรายการอื่น ๆ ลงไปอีกได้ เช่น ผู้เป็นหุ้นส่วนคนไหนมีหุ้นเท่าใด ตกลงแบ่งผลกำไร ขาดทุนกันอย่างไร

รายการต่าง ๆ ที่ลงทะเบียนไว้ เมื่อนายทะเบียนนำไปโฆษณาในราชกิจจานุเบกษาแล้ว กฎหมายถือว่าทุกคนรู้ข้อมูลเหล่านั้นแล้ว ไม่ว่าผู้หนึ่งจะได้เกี่ยวข้องกับห้างหุ้นส่วน หรือ บริษัทหรือไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ กฎหมายปิดปากมิให้ผู้ใดปฏิเสธว่าไม่รู้ข้อความที่จดทะเบียนและได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาแล้ว (มาตรา 1022)

คำพิพากษาฎีกาที่ 347/2506 กรรมการบริษัทจำเลยลงชื่อในสัญญาเช่ากับโจทก์โดยมิได้ ประทับตราที่จดทะเบียนไว้ มีปัญหาว่าสัญญาเช่าจะผูกพันบริษัทหรือไม่ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ข้อจำกัดอำนาจที่ว่ากรรมการลงชื่อผูกพันบริษัทแล้วต้องประทับตราด้วยนั้นได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1928 – 1930/2528 การเป็นนิติบุคคลประเภทหุ้นส่วนบริษัท และอำนาจของผู้แทนนิติบุคคล นายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทจะต้องแต่งย่อรายการซึ่งได้ลงทะเบียนส่งไป ลงพิมพ์โฆษณาในหนังสือราชกิจจานุเบกษา และถือว่าเป็นอันรู้แก่บุคคลทั้งปวงตาม มาตรา 1021 และ 1022 จำเลยให้การแต่เพียงว่าโจทก์จะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ และ บ.จะเป็นผู้มีอำนาจกระทำการแทนตามฟ้องหรือไม่ จำเลยไม่ทราบและไม่รับรอง คำให้การของจำเลยเป็นการฝ่าฝืนข้อสันนิษฐานเด็ดขาดตามกฎหมาย จึงไม่เป็นประเด็นที่โจทก์ต้องนำสืบ

8

หากเป็นกรณีที่ข้อความเหล่านี้ยังไม่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา มาตรา 1023 บัญญัติว่า³

“ผู้เป็นหุ้นส่วนก็ดี ห้างหุ้นส่วนก็ดี หรือบริษัทก็ดี จะถือเอาประโยชน์แก่บุคคลภายนอก เพราะเหตุที่มีสัญญาหรือเอกสารหรือข้อความอันบังคับให้จดทะเบียนตามลักษณะนี้ยังไม่ได้ จนกว่าจะได้ลงพิมพ์โฆษณาตั้งกล่าวจดทะเบียนแล้ว แต่ฝ่ายบุคคลภายนอกจะถือเอาประโยชน์เช่นนั้นได้ ...แต่ถึงกระนั้นก็ดี ผู้เป็นหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทซึ่งได้รับชำระหนี้ก่อนโฆษณาจดทะเบียนนั้นย่อมไม่จำต้องคืน”

มาตรา 1023/1 ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจะยกมาตรา 1023 ขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอกผู้สุจริตเพื่อไม่ให้ต้องรับผิดโดยอ้างว่าผู้เป็นหุ้นส่วน ห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือกรรมการ ไม่มีอำนาจกระทำการมิได้⁴

³ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2551 มาตรา 4

⁴ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 18) พ.ศ. 2551 มาตรา 5

ตัวอย่าง นาย ก. นาย ข. และนาย ค. เข้าหุ้นส่วนสามัญกันจดทะเบียนระบุว่าให้ นาย ก. เป็นผู้จัดการห้าง ยื่นจดทะเบียนเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2547 และได้โฆษณาข้อความที่จดทะเบียนในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2547 แต่ในวันที่ 15 มีนาคม 2547 ได้มีการยื่นขอจดทะเบียนใหม่โดยเปลี่ยนให้ นาย ข. เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการแทนนาย ก. แต่ยังไม่ได้มีการประกาศโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา จดทะเบียนเรียบร้อยแล้ว

ปรากฏว่าในวันที่ 18 มีนาคม 2547 นาย ก. (หุ้นส่วนผู้จัดการเดิม) ได้ทำสัญญาในนามของห้างหุ้นส่วน กับ นาย ง. แม้ในวันนั้นจะได้จดทะเบียนเปลี่ยนให้ นาย ข. เป็นผู้จัดการแล้ว ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนก็จะปฏิเสธสัญญานั้นโดยอ้างว่า นาย ก. ไม่ใช่หุ้นส่วนผู้จัดการ ไม่มีอำนาจทำสัญญาแทนห้างหุ้นส่วนไม่ได้ เพราะความที่ว่าเปลี่ยน นาย ข. เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการแทนนั้นยังไม่ได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาจดทะเบียนเรียบร้อยแล้ว

หากนาย ง. ได้ชำระหนี้ตอบแทนให้ห้างหุ้นส่วนตามสัญญานั้นแล้วจะขอคืนโดยอ้างว่าสัญญาไม่ผูกพันเพราะ นาย ก. มิใช่หุ้นส่วนผู้จัดการในขณะทำสัญญาหาได้ไม่

● “แต่ฝ่ายบุคคลภายนอกจะถือเอาประโยชน์เช่นว่านี้ได้” หมายความว่า บุคคลภายนอกอาจยกเอาสัญญา เอกสารที่ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทได้ทำขึ้นมาชี้ยันแก่ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทได้ แม้เอกสารหรือข้อความนั้นจะยังไม่ได้จดทะเบียนเรียบร้อยแล้วก็ตาม

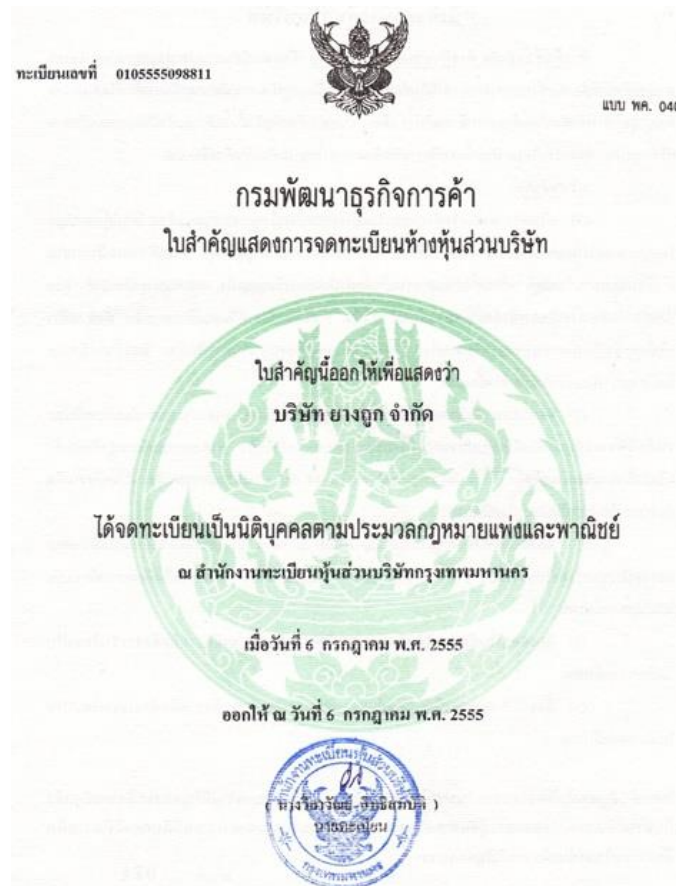
ถ้าปรากฏว่าในวันที่ 18 มีนาคม 2547 ดังกล่าว นาย ข. ได้ทำสัญญาในนามของห้างหุ้นส่วนกับ นาย จ. แม้การเปลี่ยนตัวหุ้นส่วนผู้จัดการยังไม่ได้มีการจดทะเบียนเรียบร้อยแล้วก็ตาม นาย จ. ก็ฟ้องให้ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนี้รับผิดชอบตามสัญญาโดยอ้างว่า นาย ข. เป็นผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนได้

หากนาย จ. ได้ชำระหนี้ตอบแทนให้ห้างหุ้นส่วนตามสัญญานั้นแล้วจะขอคืนโดยอ้างว่าสัญญาไม่ผูกพันเพราะ นาย ข. มิใช่หุ้นส่วนผู้จัดการในขณะทำสัญญาหาได้ไม่

● อย่างไรก็ตามผู้จะได้รับประโยชน์จากมาตรา 1023 นี้ได้นำจะต้องคำนึงถึงความสุจริต ตามมาตรา 4 และมาตรา 72 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วยเป็นสำคัญ เช่น ถ้าในขณะทำสัญญา นาย ง. บุคคลภายนอกได้รู้อยู่แล้วว่า นาย ก. มิได้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการแล้ว ห้างหุ้นส่วนก็น่าจะปฏิเสธสัญญานั้นได้

หน้าที่ของนายทะเบียน

- ✓ เมื่อมีการขอจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับแล้ว นายทะเบียนต้องจดทะเบียนให้ และต้องออกใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้แก่ห้างหุ้นส่วนตามมาตรา 1064 วรรคท้าย และต้องแต่งย่อรายการซึ่งได้ลงทะเบียนไปลงพิมพ์ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเป็นคราว ๆ ตามมาตรา 1021
- ✓ เอกสารต่าง ๆ ที่ส่งมอบให้นายทะเบียนเก็บรักษาไว้ นั้น ประชาชนทั่วไปขอตรวจดูได้ หรือจะขอให้นายทะเบียนทำใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วน...หรือขอให้คัดสำเนา หรือเนื้อความในเอกสารพร้อมด้วยค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดก็ได้ โดยเสียค่าธรรมเนียมตามระเบียบ (มาตรา 1020)

ตัวอย่างหนังสือสำคัญการจดทะเบียนจัดตั้งห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล
ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัทจำกัด

ผลของการจดทะเบียนเป็น ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลแล้ว

1. ผลโดยทั่วไป

ผลเกี่ยวกับสภาพของห้างหุ้นส่วน

1. ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนมีสภาพเป็นนิติบุคคล มีฐานะและตัวตนแยกต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน ตามมาตรา 1015 ซึ่งการแสดงออกซึ่งเจตนา หรือการกระทำใด ๆ ของนิติบุคคลนั้นจำเป็นต้องมีผู้กระทำการแทนนิติบุคคล ดังนั้นเมื่อเป็นนิติบุคคลแล้วก็สามารถที่จะ

- มีชื่อของตัวเองได้
- มีภูมิลำเนา และ
- สามารถถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน
- สามารถที่จะเป็นคู่สัญญา หรือเป็นคู่กรณีฟ้องร้องกันในศาลได้

ข้อพิจารณา

- ด้วยความเป็นนิติบุคคลแยกต่างหาก ถ้าห้างหุ้นส่วนยังไม่เลิกจะเอาทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนนี้มาชำระหนี้ของผู้เป็นหุ้นส่วนไม่ได้ เพราะทรัพย์สินเหล่านั้นเป็นของห้างหุ้นส่วนมิใช่ของผู้เป็นหุ้นส่วน ดังจะเห็นได้จาก มาตรา 1072

มาตรานี้บอกไว้ชัดเจนเลยว่า เจ้าหนี้ส่วนตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนไม่มีสิทธิที่จะเข้ามายึดทรัพย์ของห้างตราบใดที่ห้างหุ้นส่วนนี้ยังไม่เลิก คงมีสิทธิเพียงเงินที่ผู้เป็นหุ้นส่วนนั้นเป็นเจ้าของห้างหุ้นส่วน หรือเฉพาะผลกำไรที่ยังไม่ได้จ่าย

ตัวอย่าง ผมเป็นลูกหนี้ นาย ก. ในขณะเดียวกันผมก็เป็นเจ้าหนี้ นาย ข. ปรากฏว่าผมไม่มีทรัพย์สินอะไร นาย ก. เมื่อตราบก็ต้องมาใช้สิทธิของผมเรียกหนี้ของผมจาก นาย ข. อันเป็นเรื่องการใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะก็เช่นเดียวกันกับเรื่องนี้ เจ้าหนี้ของผมก็มีสิทธิเรียกให้ห้างหุ้นส่วนชำระหนี้ค่าผลกำไรที่ยังไม่ได้จ่ายให้ผม หรือเงินตราตรงที่ผมจ่ายให้ห้างหุ้นส่วนไปก่อน นำไปชำระหนี้ได้

2. มีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบ ตลอดจนทรัพย์สิน หนี้สินต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน เช่น อาจฟ้องคดี หรือถูกฟ้องคดีในนามของห้างหุ้นส่วนได้ สิทธิและหน้าที่ก็จะเป็นไปตามขอบวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วน หุ้นส่วนผู้กระทำการแทนก็จะเป็นผู้แทนของห้างหุ้นส่วน ไม่ใช่กระทำในฐานะส่วนตัว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 624/2515 ลูกจ้างของห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียนกระทำละเมิดต่อผู้อื่น บุคคล ผู้ถูกทำละเมิดจะฟ้องให้ผู้เป็นหุ้นส่วนรับผิดชอบในฐานะนายจ้างไม่ได้ ต้องฟ้องห้างหุ้นส่วน จำเลยที่ ๓ ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นและเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของจำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นนิติบุคคลและเป็นนายจ้างของจำเลยที่ ๑ จำเลยที่ ๓ มิใช่ นายจ้างของจำเลยที่ ๑ ด้วยไม่ต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิดของจำเลยที่ ๑

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1588/2523 บั๊มน้ำมันเป็นของห้างหุ้นส่วน จำเลยเป็นผู้จัดการ โจทก์เอารถมาทำการล้างอัดฉีดที่บั๊ม แล้วเกิดความเสียหายขึ้น จำเลยเป็นเพียงผู้ทำแทนห้างซึ่งเป็นนิติบุคคล เมื่อโจทก์ฟ้องไม่ได้ระบุให้ห้างหุ้นส่วนนี้รับผิดชอบ ศาลก็ไม่อาจพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1012/2493 เมื่อเป็นนิติบุคคลต่างหากแล้วทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนซึ่งเป็นนิติบุคคลก็แยกออกไปจากผู้เป็นหุ้นส่วน เจ้าหนี้ส่วนตัวผู้เป็นหุ้นส่วนจะมายึดทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนไม่ได้แล้วเพราะว่าห้างหุ้นส่วนเป็นนิติบุคคลต่างหาก ผู้เป็นหุ้นส่วนไม่ใช่เป็นเจ้าของทรัพย์สินนี้อีกต่อไป

ถ้าเป็นการกระทำนอกวัตถุประสงค์ ห้างหุ้นส่วนไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้นปรากฏอยู่ในเอกสารการจดทะเบียน ซึ่งเป็นเอกสารมหาชน ทุกคนสามารถตรวจสอบดูได้ เพราะฉะนั้นถ้าผู้แทนไปทำนอกเหนือวัตถุประสงค์ ห้างหุ้นส่วนจึงไม่ต้องรับผิดชอบ ถือว่าบุคคลภายนอกย่อมต้องรู้วัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนนี้แล้ววาคืออะไร ผู้แทนของห้างหุ้นส่วนต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1463-1464/2518 โจทก์เป็นห้างหุ้นส่วนจำกัดเข้าเล่นแชร์กับจำเลย จำเลยประมูลแชร์ได้เงินไปแล้วออกเช็คให้โจทก์ไว้ ปรากฏว่าเช็คไม่มีเงิน โจทก์จึงมาฟ้องเรียกเงินตามเช็ค จำเลยให้การว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง เพราะว่าการเล่นแชร์ไม่ได้จดทะเบียนเป็นวัตถุประสงค์ไว้ ห้างหุ้นส่วนจำกัดนี้ไม่มีวัตถุประสงค์ในการเล่นแชร์ไม่ได้จดทะเบียนไว้ ศาลฎีกาตัดสินว่า เรื่องอำนาจฟ้องของโจทก์ศาลเห็นว่า การเล่นแชร์เป็นสัญญาคู่ขนิดหนึ่งซึ่งมีการหมุนเวียนเงินมาจับจ่าย

ใช้สอยก่อนโดยผลัดกันกู้ยืมแล้วผ่อนใช้ภายหลัง การหาเงินมาใช้ในการดำเนินงานนิติบุคคลเช่นนี้ จึงเห็นได้ว่าไม่นอกเหนือวัตถุประสงค์ประสงค์ของนิติบุคคล เพราะนิติบุคคลย่อมต้องการเงินมาดำเนินการ

คำพิพากษาฎีกาที่ 41/2509 ห้างหุ้นส่วนจำกัดไม่มีวัตถุประสงค์ในการค้าประกัน แต่ไปทำสัญญาค้าประกัน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เป็นการกระทำนอกเหนือวัตถุประสงค์ไม่ผูกพันห้าง

- ในกรณีที่การกระทำอยู่ในขอบวัตถุประสงค์ของห้าง แต่กระทำไปโดยผู้ไม่มีอำนาจ หากต่อมาปรากฏว่าห้างได้ให้สัตยาบัน ยอมรับเอากิจการดังกล่าวนั้น ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าห้างต้องรับผิดชอบตามหลักตัวการตัวแทน

3. ห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียนรวมถึงห้างหุ้นส่วนจำกัดและบริษัทจำกัดด้วย อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ พ.ศ. 2499 กรณีท่านหุ้นส่วนผู้จัดการห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนก็ดี หรือเป็นกรรมการบริษัทก็ดี เจ้าหน้าที่บริษัทก็ดี หากไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือทำบัญชีเท็จ ไม่จดทะเบียนตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องจด เหล่านี้ล้วนมีโทษทางอาญา กรณีพระราชบัญญัตินี้ไม่บังคับใช้กับห้างหุ้นส่วนสามัญ เพราะถือเป็นเอกเทศสัญญาที่ปล่อยให้เอกชนตกลงกันเอง จะเลิกกิจการเสียเมื่อใดก็ได้ ทำจะอย่างไรก็ได้ ยกเว้นจากที่กฎหมายกำหนดอย่างไรก็ได้ แต่เมื่อมีการจดทะเบียนแล้วต้องปฏิบัติตามข้อบังคับกฎกระทรวง ทือพระราชบัญญัติทันที

ผลเกี่ยวกับเอกสารที่ได้จดทะเบียน

1. เอกสารต่าง ๆ ที่ได้จดทะเบียนและส่งมอบให้นายทะเบียนเก็บรักษาไว้ นั้นประชาชนทั่วไปจะขอตรวจดูได้ หรือจะขอให้นายทะเบียนทำใบสำคัญแสดงการจดทะเบียน หรือขอคัดสำเนา หรือเนื้อความในเอกสารพร้อมด้วยคำรับรองว่าถูกต้อง ก็ได้โดยเสียค่าธรรมเนียมตามระเบียบตาม มาตรา 1020

2. ห้างหุ้นส่วนและผู้เป็นหุ้นส่วนถูกปิดปากมิให้เถียง หรือปฏิเสธข้อความ หรือเอกสารที่ได้จดทะเบียน และถ้าได้มีการโฆษณาข้อความ หรือรายการ หรือเอกสารที่ได้จดทะเบียนในราชกิจจานุเบกษาแล้ว บุคคลภายนอกก็ถูกปิดปากเกี่ยวกับข้อความที่โฆษณาแล้วนั้นโดยจะอ้างว่าไม่รู้ด้วยไม่ได้ ตาม มาตรา 1022 และ 1023

2. ผลโดยเฉพาะ

หมายถึงผลทางกฎหมายที่ทำให้ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลแตกต่างไปจากห้างหุ้นส่วนสามัญ แยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ในกรณีห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจถือเอาประโยชน์แก่บุคคลภายนอกในบรรดาสีทธิอันห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้นได้มา แม้ในกิจการซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตนได้ ทั้งนี้ตามมาตรา 1065

ข้อพิจารณา

- กรณีจะต่างกับห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนที่ไม่สามารถถือเอาประโยชน์จากบุคคลภายนอกในกิจการที่ไม่ปรากฏชื่อตน ตามมาตรา 1049 เหตุผลที่ต่างกันก็เพราะ เมื่อได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว บุคคลภายนอกย่อมรู้ว่าใครเป็นหุ้นส่วนบ้าง เพราะฉะนั้นเมื่อมีการทำสัญญาในนามของห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนก็มีสิทธิในสัญญานั้น เพราะเขาเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนนั้นด้วย เมื่อพิจารณาได้ดังนี้ ผู้เป็นหุ้นส่วนจึงถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่สามารถจะเรียกเอาประโยชน์ได้ด้วย

- แต่อย่างไรก็ตามการเรียกร้องผลประโยชน์ตามมาตรานี้ก็ต้องเรียกร้องในฐานะที่เป็นหุ้นส่วน แล้วต้องเรียกในนามผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดด้วยกัน จะมาเรียกร้องเป็นส่วนตัวไม่ได้ ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 1065

ตัวอย่าง ห้างทำสัญญาซื้อขายสินค้ากับบุคคลภายนอก ต่อมาห้างได้ชำระราคาไปแล้ว บุคคลภายนอกไม่ยอมส่งมอบสินค้าให้ ผู้จัดการก็ไม่มาฟ้อง หุ้นส่วนซึ่งมีอำนาจจัดการห้างก็สามารถที่จะฟ้องเรียกร้องให้บุคคลภายนอกนั้นส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายให้ได้ แต่ต้องขอให้ส่งในนามของห้างหุ้นส่วน เพราะห้างหุ้นส่วนเป็นคู่สัญญา ไม่ใช่ตัวเองเป็นคู่สัญญา แต่ตนเองมีสิทธิที่จะฟ้องเรียกได้ ถึงแม้ตัวเองไม่ปรากฏชื่อตนในสัญญาซื้อขายนั้นก็ตาม

2. การค้าขายแข่งกับห้าง

ในกรณีห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล มาตรา 1066 และ 1067 ได้บัญญัติถึงหลักเกณฑ์ในการที่ผู้เป็นหุ้นส่วนค้าขายแข่งกับห้างหุ้นส่วนไว้ โดยต่างจากหลักเกณฑ์ของห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนซึ่ง หลักเกณฑ์ กำหนดไว้ดังนี้

2.1 มาตรา 1066 ห้ามผู้เป็นหุ้นส่วน 2 ประการ คือ

- (1) ห้ามประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งอันมีสภาพเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วน ไม่ว่าทำเพื่อตนเองหรือผู้อื่น
- (2) ห้ามเข้าไปเป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วนอื่นซึ่งห้างนั้นประกอบกิจการอันมีสภาพเป็นอย่างเดียวกัน และแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วน

2.2 ข้อยกเว้นที่ทำให้หุ้นส่วนทำการค้าขายแข่งกับห้างได้ มีอยู่ 2 ประการ

- (1) หุ้นส่วนอื่นทั้งหมดให้ความยินยอม
- (2) หุ้นส่วนอื่นรู้อยู่แล้วในตอนจดทะเบียนว่าผู้เป็นหุ้นส่วนนั้นได้กระทำการหรือเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดซึ่งเป็นการต้องห้ามอยู่แล้ว และในสัญญาเข้าหุ้นส่วนที่ทำไว้ต่อกันก็ไม่ได้บังคับให้ถอนตัวออก

ข้อสังเกต

หลักเกณฑ์เรื่องการค้าขายแข่งกับห้าง ตามมาตรา 1066 นี้ ต่างกับ มาตรา 1038 ในห้างหุ้นส่วนสามัญ อยู่ 2 ประการคือ

ก. มาตรา 1066 ห้ามเข้าไปเป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วนอื่นซึ่งประกอบกิจการอันมีสภาพอย่างเดียวกันและแข่งขันกับห้าง แต่มาตรา 1038 ไม่ได้ห้ามเช่นนี้ไว้ ดังนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างไม่จดทะเบียนจึงอาจเข้าเป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วนอื่นซึ่งค้าขายแข่งกับห้างได้แต่อย่างไรก็ตามจะเข้าไปจัดการงานเพราะมีเช่นนั้นจะถือเป็นการแข่งขันกับห้าง

ข. กรณีที่บุคคลทำการค้าอยู่ก่อนหรือเป็นหุ้นส่วนอยู่ในห้างหนึ่งห้างใดอยู่ก่อน ต่อมาบุคคลนั้นมาเข้าหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ซึ่งมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายในห้างจดทะเบียนไม่ได้บังคับให้ถอนตัวจากการค้าเดิม หรือห้างเดิม บุคคลดังกล่าวก็สามารถทำการค้าเดิมหรือ อยู่ในห้างเดิมต่อไปได้

ผลจากการฝ่าฝืน หากผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดฝ่าฝืนข้อห้าม จะมีผลตามมาตรา 1067 ดังนี้
คือ

1 ห้างหุ้นส่วนมีสิทธิเรียกเอาผลกำไรที่ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ฝ่าฝืนหาได้ หรือ เรียกเอา
ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายซึ่งห้างหุ้นส่วนนั้นได้รับ แต่ต้องฟ้อง เรียกร้องเอาเงินนั้น
ภายใน หนึ่งปี นับแต่วันฝ่าฝืน

2 ผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นอาจร้องขอต่อศาลให้สั่งให้เลิกห้างหุ้นส่วนได้ ตามมาตรา 1057(3)
และ มาตรา 1067 วรรคท้าย

3 ความรับผิดของผู้เป็นหุ้นส่วนต่อหนี้สินของห้างหุ้นส่วน

- ความรับผิดของผู้เป็นหุ้นส่วนที่ออกไปจากห้างหุ้นส่วนแล้วมีกำหนดระยะเวลา 2 ปี

มาตรา 1068 กำหนดให้ผู้เป็นหุ้นส่วนต้องรับผิดในหนี้ของห้าง ดังนี้

- 1 หนี้ซึ่งต้องรับผิดต้องเป็นหนี้ซึ่งห้าง หุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนจะ ออกจากห้างหุ้นส่วนนั้น
- 2 ความรับผิดย่อมมีจำกัดเพียงแค สองปีนับแต่เมื่อตนออกจากห้างนั้นไป

กรณีตามมาตรานี้หมายความว่า เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนออกจากห้างหุ้นส่วนวันหนึ่ง หนี้สินต่าง
ๆ ที่มีมาก่อนวันหนึ่งตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป ผู้เป็นหุ้นส่วนนี้ต้องร่วมรับผิดอย่างไม่จำกัด
จำนวน แต่เขาจะรับผิดเพียงนับจากวันหนึ่งไป 2 ปี ถ้าในระยะเวลา 2 ปีไม่เรียกร้องให้เขาต้อง
รับผิด เจ้าหนี้ก็จะหมดสิทธิเรียกร้องเอาจากผู้เป็นหุ้นส่วนที่ได้ออกจากห้างหุ้นส่วนไปแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 3103/2533 และ คำพิพากษาฎีกาที่ 3301/2534 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า
กรมสรรพากรมีอำนาจฟ้องผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนหรือหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดของห้าง
หุ้นส่วนจำกัดให้ชำระภาษีของห้างหุ้นส่วนซึ่งต้องชำระอยู่ก่อนที่หุ้นส่วนดังกล่าวจะออกจากห้างนี้ได้
ภายในเวลา 2 ปีนับแต่วันที่ออกไป

คำพิพากษาฎีกาที่ 463/2537 การโอนหุ้นของหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนมีผลเมื่อนำไป
จดทะเบียน ต้องถือว่าการออกจากหุ้นส่วนเริ่มเมื่อวันที่จดทะเบียน ฎีกาเรื่องนี้ นาย ก. ขายหุ้นให้
นาย ข. เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2527 แต่ยังไม่ได้จดทะเบียน จนกระทั่งนำเอาการเปลี่ยนผู้เป็น

หุ้นส่วนไปจดทะเบียนเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2528 มีปัญหาว่า 2 ปีเริ่มนับตรงไหน เริ่มนับตรงที่
เขาออก หรือโอนหุ้นกัน หรือว่าเริ่มนับแต่วันจดทะเบียน ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ต้องเริ่มนับจากวันที่
จดทะเบียน คือ วันที่ 17 พฤษภาคม 2528

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4411/2531 ระยะเวลา 2 ปี ครบวันเสาร์ แล้วติดวันอาทิตย์ซึ่งเป็น
วันหยุดราชการ เพราะฉะนั้นระยะเวลา 2 ปียังขาด วันจันทร์ต้องฟ้อง ศาลฎีกาบอกว่าฟ้องในวัน
จันทร์ได้ ถึงแม้ 2 ปีจะครบเมื่อวันเสาร์เพราะเป็นวันหยุด ฟ้องศาลไม่ได้ ศาลฎีกายึดออกมาให้
จนถึงวันจันทร์

ข้อสังเกต

1 กรณีจะต่างกับห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ซึ่งต้องรับผิดชอบในหนี้ของห้าง โดยไม่มีจำกัด
เวลา จนกว่าหนี้เดิมจะขาดอายุความ หรือ ระบุสิ้นไป ตามมาตรา 1051

2 ระยะเวลาสองปี ตาม มาตรา 1068 คู่กรณีจะตกลงกันให้ยาวกว่านั้นก็ไม่ได้ แต่ต้องไม่น้อย
กว่าสองปี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2613/2523 ระยะเวลาสองปีตามมาตรา 1068 ไม่ใช่เรื่องอายุความ และ
ไม่ใช่บทบัญญัติอันเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน คู่กรณีจึงอาจตกลงเป็นอย่างอื่นได้

- ผู้เป็นหุ้นส่วนต้องรับผิดชอบในหนี้สินของห้างหุ้นส่วนเสมือนผู้ค้ำประกัน

กฎหมายกำหนดเอาไว้ในห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนว่าในเรื่องหนี้สินของห้างหุ้นส่วนนั้น
ห้างหุ้นส่วนนั้นต้องรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ชั้นต้น ผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างฯเป็นเสมือนผู้ค้ำประกัน คือ
เป็นลูกหนี้ชั้นสองนั่นเอง

มาตรา 1070 บัญญัติว่า เมื่อใดห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียนผิดนัดชำระหนี้ เมื่อนั้นเจ้าหนี้ของ
ห้างหุ้นส่วนชอบที่จะเรียกร้องให้ชำระหนี้เอาแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้

ดังนั้นการฟ้องคดีจึงจำเป็นต้องบรรยายให้เห็นชัดเจนว่าตนเป็นเจ้าของหนี้ห้างหุ้นส่วนนี้
และมีข้อความแสดงว่า ห้างหุ้นส่วนได้ผิดนัดแล้วจึงมาฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วน มิฉะนั้นแล้ว
อาจจะถูกยกฟ้องได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 770/2503 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยซึ่งใช้นามสมญาว่า “บริษัทอั่วล้ง” ได้ซื้อน้ำตาลจากโจทก์แล้วไม่ชำระราคา ขอให้ศาลบังคับจำเลยชำระราคาตามฟ้อง จำเลยให้การตัดฟ้องว่า บริษัทอั่วล้งซึ่งจดทะเบียนเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด เป็นผู้ซื้อน้ำตาลทรายที่โจทก์ฟ้อง จำเลยเป็นเพียงผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนนี้ จึงไม่ต้องรับผิด ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยชำระหนี้โจทก์ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยซื้อน้ำตาลมิใช่เป็นการส่วนตัว แต่เป็นกิจการของห้างซึ่งจดทะเบียนแล้ว จำเลยเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ตามคำฟ้องมิได้ระบุว่า ห้างหุ้นส่วนผิดนัด หรือกล่าวว่า จำเลยผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการต้องรับผิดประการใดเลย จึงบังคับให้จำเลยรับผิดเป็นส่วนตัวในฐานะผู้เป็นหุ้นส่วนไม่ได้ พิพากษากลับให้ยกฟ้อง

แม้ว่าห้างฯ จะผิดนัดแล้วก็ตาม แต่ผู้เป็นหุ้นส่วนเกี่ยวให้เจ้าหนี้ไปบังคับเอากับทรัพย์สินของห้างฯ ก่อนได้ ตามมาตรา 1071 โดยผู้เป็นหุ้นส่วนต้องพิสูจน์ว่า

“สินทรัพย์ของห้างฯ ยังมีพอที่จะชำระหนี้ได้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วน และ การที่จะบังคับเอาแก่ห้างหุ้นส่วนนั้น ไม่เป็นการยาก หากผู้เป็นหุ้นส่วนพิสูจน์ได้ดังกล่าว ศาลอาจบังคับเอาจากทรัพย์สินของห้างฯ ก่อนได้”

4 สิทธิของเจ้าหนี้ส่วนตัวของผู้เป็นหุ้นส่วน ตามมาตรา 1072 พิจารณาได้ดังนี้

- ถ้าห้างหุ้นส่วนยังไม่เลิกกัน เจ้าหนี้ส่วนตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนจะเรียกได้เฉพาะกำไร และเงินซึ่งห้างหุ้นส่วนค้างชำระแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนเท่านั้น
- ถ้าห้างหุ้นส่วนเลิกกันแล้ว เจ้าหนี้ส่วนตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนย่อมใช้สิทธิบังคับได้ทั้งกำไร และเงินที่ห้างค้างชำระ และทรัพย์สินของหุ้นส่วนตอนที่นำมาลงหุ้น

5 ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลล้มละลาย ย่อมเลิกได้โดยผลของกฎหมาย มาตรา 1069

โดยปกติห้างหุ้นส่วนที่ไม่ได้จดทะเบียนไม่เป็นนิติบุคคลก็ไม่อาจถูกฟ้องคดีเป็นจำเลยได้ จึงไม่อาจถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายได้ แม้ห้างหุ้นส่วนไม่จดทะเบียนจะต้องเลิกกันเพราะผู้เป็นหุ้นส่วนล้มละลายก็ตาม ก็จะไม่มีการฟ้องให้เลิกห้างหุ้นส่วนเพราะเหตุห้างหุ้นส่วนล้มละลาย

แต่เมื่อห้างจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้วก็มีโอกาสจะถูกฟ้องและถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลายได้ เมื่อห้างนั้นล้มละลาย ย่อมทำให้ห้างเลิกกันโดยผลของกฎหมาย ตามมาตรา 1069

ตามมาตรา 1247 เรื่องการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้โดยเฉพาะ คือ ให้จัดทำชำระบัญชีไปตามบทกฎหมายลักษณะล้มละลายที่คงใช้อยู่ตามแต่จะทำได้

6 การชำระบัญชี

สำหรับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนเมื่อเลิกห้างหุ้นส่วนแล้วจะต้องมีการชำระบัญชีเสมอ ซึ่งกฎหมายตั้งแต่มาตรา 1247 ถึงมาตรา 1273 กำหนดหลักเกณฑ์การชำระบัญชีไว้เป็นการเฉพาะแล้ว การชำระบัญชีต้องเป็นไปตามหลักกฎหมายดังกล่าวข้างต้น จะไม่สามารถนำเอาวิธีการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนสามัญมาใช้บังคับได้ เช่น ผู้เป็นหุ้นส่วนจะตกลงจัดการทรัพย์สินกันโดยวิธีอื่นแทนการชำระบัญชีไม่ได้

การควบห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน

การควบห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนมีบัญญัติไว้ในมาตรา 1073 – 1076 อธิบายได้ดังนี้

1. ห้างที่จะควบกันได้ต้องเป็นห้างจดทะเบียน เพราะ เมื่อเป็นห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนแล้ว จะควบกันได้ต้องโดยรัฐ หรือกฎหมายยอมรับให้มีผลตามกฎหมาย บุคคลภายนอกจะปฏิเสธไม่รู้ไม่ได้ การควบกันไม่รวมถึงห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนด้วยเพราะ ห้างลักษณะดังกล่าวจะควบกันได้ก็เพียงแต่ตกลงกันระหว่างหุ้นส่วนก็ใช้บังคับได้ แต่ไม่รวมถึงบุคคลภายนอกต้องรับรู้อย่าง

2. หุ้นส่วนทุกคนของห้างต้องยินยอม เว้นแต่จะตกลงกันเป็นอย่างอื่น หมายความว่า อาจจะ ตกลงกันแต่ต้นว่า ถ้ามีการควบห้างหุ้นส่วนกันถือเอาเสียงข้างมากเท่านั้น แต่ปกติแล้วทุกคนต้องยินยอม

3. ถ้ามีเจ้าหน้าที่ของห้างไม่ว่าจะเป็นห้างที่ 1 หรือห้างที่ 2 ที่จะควบกัน เจ้าหน้าที่ทุกคนต้องยินยอม แต่ถ้าไม่มีเจ้าหน้าที่ก็ไม่ใช่ การควบห้างหุ้นส่วนก็สามารถทำได้ทันที เหตุผลที่กฎหมายกำหนดให้ต้องได้รับความยินยอมจากบรรดาเจ้าหน้าที่ก่อนนั้น เพราะป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่ของห้างทั้งสองเสียเปรียบ เช่น ห้างเดิมเขามีหลักประกัน สิทธิทรัพย์สินมากมายไปควบกับห้างที่ สอง ซึ่งมีฐานะทางการเงินไม่ค่อยดี เจ้าหน้าที่ของห้างแรกอาจบอกปิดไม่ยอมให้ควบกันได้

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่คนใดไม่ให้ความยินยอมให้ห้างนั้น ๆ ควบรวมกัน ถ้าห้างที่จะควบรวมกันจัดให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวได้รับชำระหนี้ครบถ้วน หรือหาประกันให้อย่างเพียงพอ ก็สามารถควบรวมกันได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงเสียงคัดค้านของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวอีกต่อไป

4. ผลของการควบห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนที่ควบรวมกันยอมทำให้เกิดห้างหุ้นส่วนใหม่ขึ้นมา และมีผลทำให้ห้างหุ้นส่วนเก่าสิ้นสภาพไป แต่ไม่ใช่เป็นการเลิกห้าง เพราะถ้าเป็นการเลิกห้างห้างนั้นต้องจัดให้มีการชำระบัญชี แต่กรณีห้างควบรวมกัน ทำให้เปลี่ยนสภาพไปเป็นห้างใหม่ ซึ่งจะได้ไปทั้งสิทธิและหน้าที่ของห้างเดิมทั้งสอง หมายความว่า ถ้าห้างเดิมทั้งสองห้าง มีหนี้สินอะไร ห้างใหม่ก็ต้องรับชำระหนี้ให้แทน หรือห้างเก่าทั้งสองมีสิทธิเรียกร้อง หรือเป็นเจ้าของหนี้ใคร ห้างใหม่ก็จะได้สิทธิเป็นเจ้าหนี้แทนโดยปริยาย ห้างใหม่มีสิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีได้เอง